

הקדמה

בשנת תשע"ד, לאורך מחזור פרשיות השבוע המתחדש עלינו לטובה, תעסוקנה שיחותינו בנושא המנהיגות. מה אומרת התורה על מנהיגות? מה מלמדות עליה המצוות שבתורה, ומה מגלים עליה סיפוריה? האם יש מקום לדבר על מנהיגות יהודית ייחודית? ואם כן, מהי אותה מנהיגות יהודית? בינתיים, כהקדמה, אני רוצה לומר מדוע בחרתי לדבר השנה על מנהיגות.

לא מכבר תמו עשרים ושתיים שנות כהונתי כרבה הראשי של יהדות בריטניה. לאורך השנים הללו עמדו בפניי – וליתר דיוק בפנינו, משום שלמנהיגות דרוש תמיד צוות – אתגרים רבים. בכל פעם שצץ אתגר חדש שאלנו את עצמנו: "מה התורה אומרת על כך?" כמעט לא קרה שהתורה נתנה לנו תשובה ספציפית; אבל אף פעם לא קרה שהיא לא נתנה לנו קריאת כיוון. במהלך עשרים ושתיים שנות שיחתנו עם הקדוש שבספרים, עם ספר הברית, למדנו רבות. יש תורה שלומדים מספרים. יש תורה שלומדים ממורים. אבל יש גם סוג שלישי של תורה: התורה שלומדים מהחיים. ועליה יסובו רוב רובן של שיחותינו כאן השנה.

במשך אותן עשרים ושתיים שנה הזדמן לי להכיר מנהיגים רבים בתחומים רבים: מדינאים, אנשי עסקים, מנהיגים דתיים בני דתות אחרות וכן הלאה. התחלתי להבין את ההבדל בין הפנים הציבוריים שמנהיגים אלה צריכים תמיד להראות – איתנים, בוסתנים ונועזים – לבין פניו הפרטיים של מנהיג או מנהיגה,

אלה שהוא יכול ללבוש כאשר אין העיניים תלויות בו והוא חופשי לשתף את חבריו ברגשותיו. מי שנחשף לכפל הפנים הזה יכול להבין כמה תובענית היא המנהיגות. למנהיגים הגדולים יש ספקות ולבטים. יש להם רגעים של דכדוך ושל סף ייאוש, שהרי הם בני אדם. לעולם אל תטעו לחשוב שמנהיגינו שונים מאיתנו. הם אינם שונים. פשוט יש להם האומץ לחיות עם הקשיים ולהמשיך לצעוד.

עוד הבנתי שכולנו נקראים לדגל המנהיגות בחוגי ההשפעה שלנו: במשפחה, בקהילה, בעבודה בקרב עמיתינו, במשחק בקרב חברינו לקבוצה. המייחד את המנהיג משאינם מנהיגים איננו עמדה או משרה או תפקיד, אלא, בראש ובראשונה, גישה בסיסית לחיים. אנשים שאינם מנהיגים מחכים שמשהו יקרה; מנהיגים עוזרים למשהו לקרות. בשעה שאחרים מתאוננים על החושך, מנהיגים מדליקים אור. חז"ל אמרו שהמילה "וַיְהִי" בתורה מלמדת תמיד על אסון שעומד לקרות. מנהיגים אינם מחכים שהדברים "יהיו". הם אינם אומרים "ויהי" אלא "יהי!". זו המילה שאלוהים אמר כשברא את העולם. זו גם המילה שאנו בוראים בה את עולמנו הקטן, את חיינו.

עם השנים למדתי שאחת המשימות החשובות ביותר של מנהיג היא לעודד מנהיגות אצל אחרים. אני מקווה שכך יעשו לכם הקוראים, בדרכן הצנועה, שיחות פרשת השבוע שלנו. לכל אחד מאתנו יש דבר שהוא יכול לתרום בחיזוק החיים היהודיים. אין זה משנה באיזה היקף. די בכך שנחולל תמורה חיובית בחייו של אדם אחד. נפש אחת, אמרו חז"ל, היא עולם מלא. אם שיניתם את חייו של אדם אחד, התחלתם אפוא לשנות את העולם. זו הדרך היחידה האפשרית לנו: אדם אחד בכל פעם, יום אחר יום, מעשה אחר מעשה. להציע עזרה לנצרך, הכנסת אורחים לבודד,

העם היהודי זקוק עכשיו למנהיגים. לאנשים שאינם יראים להתייצב בפני האתגרים של היום ולבנות את המחר, במקום, כפי שקורה לעתים כה תכופות, להילחם את מלחמות האתמול. המדרש מספר שבשחר האנושות הראה אלוהים לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו; רצה לומר, אין שני דורות דומים. העולם משתנה, והמנהיגים עוזרים לנו להסתגל אל החדש בלי להתערטל מן הישן. אני מקווה שמהו בשיחותינו שיבואו יניע אתכם ליטול על עצמכם אתגר מנהיגותי אחד, קטן ככל שיהיה, שאולי לא הייתם נוטלים על עצמכם קודם לכן.

אושר הוא חיים הנחיים באופן פעיל. האושר בא לא למתלוננים אלא לעושים. המילה הגדולה ביותר שאמרו בני ישראל ברגע הקדוש ביותר בתולדותיהם, כשנפגשו עם אלוהיהם במעמד הר סיני והיו לו לעם, הייתה "נַעֲשֶׂה". היהדות היא דת של מעשים, ומה שאנו עושים ביחד גדול ממה שמי מאתנו מסוגל לעשות לבדו. זהו האתגר של המנהיגות. אנו היהודים מעזים להאמין שביחד, ובעזרת ה', בידינו לשנות את העולם. ההעזה בגדולות מגדילה אותנו. אין דרך אחרת.

יד-אחים למתמודדים עם קשיים – הוא לעשות מצווה. כשאנו עושים את הדברים הללו, אנו הולכים בדרכי ה', שהרי הוא "סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים". אנחנו יכולים לרפא כמה מן הפצעים של העולם הזה. אנחנו יכולים לעשות משהו; ואסור לנו, אף פעם, להתייאש ולומר שאיננו יכולים לעשות דבר. "לא עליך המלאכה לגמור – ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה", אמר רבי טרפון, ועוד לא נס ליחם של דבריו.

כולנו נקראים להיות מנהיגים. אבל כולנו נקראים גם להיות מונהגים. ביהדות, להבדיל מתרבויות רבות אחרות, מנהיגים ומונהגים אינם הפכים. הם חלק מאותו תהליך. הם יושבים סביב אותו שולחן, עוסקים באותה משימה, שואלים אותה שאלה: איך, ביחד, נרומם זה את זה? מנהיג הוא מי שמציב אתגר למונהג. מונהג הוא מי שמציב אתגר למנהיג. רב חנינא אמר, "הרבה למדתי מרבתי, ומחבריי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולן" (תלמוד בבלי, תענית ז, א). זוהי מן התובנות הגדולות ביותר של המנהיגות היהודית. כולנו שייכים לצוות, מנהיגים כמונהגים, רבנים כתלמידים, ורק כצוות בידינו לשנות את העולם.

אבל הלקח העמוק ביותר והמפתיע ביותר שלמדתי לאורך אותן עשרים ושתיים שנה, הוא אולי זה: שעניינה של מנהיגות איננו מה שאתה משיג בעזרתה, אלא מה שאתה נעשה בגללה. מלאכת ההנהגה מפתחת באדם שרירים שהוא לא ידע שהם קיימים. היא משנה אותו. היא נוסכת בו חוזק ואומץ ונכונות להסתכן. היא מלמדת אותו אינטליגנציה רגשית ויכולת לראות את הטוב שבזולת, ולעתים קרובות אף את הגדולה שבו. משה התחיל את קריירת המנהיגות שלו נטול יכולת לדבר לפני קהל – וחתם אותה כאחד מאנשי החזון הרהוטים ביותר בתולדות האנושות. הנהגה היא גם צמיחה. אין טובה ממנה לכך.